

Становище на УНИЦЕФ България относно законопроект за предучилищното и училищното образование №454-01-51

Мисията на УНИЦЕФ е да се застъпва за правата на децата, за посрещането на техните основни нужди и за разширяването на техните възможности, за да постигнат своя пълен потенциал. Основната цел на Партньорската програма между правителството на Република България и УНИЦЕФ за периода 2013 – 2017 г. е да подкрепя усилията на правителството за социално приобщаване и намаляване на детската бедност с цел гарантиране правото на всяко дете на образование, здравеопазване и закрила с фокус върху най-уязвимите деца и семейства, както и за подобряване на системите за съблюдаване спазването на тези права. Част от интервенциите по Програмата целят подкрепа на политиките и дейностите в сферата на образованието за повишаване на записването в училище, предотвратяване на отпадането, подобряване качеството на образованието и създаване на благоприятна училищна среда за всички деца и младежи и особено на тези от уязвими групи.

УНИЦЕФ България подкрепя политиката и дейностите за подобряване на системата на предучилищното и училищното образование в страната по отношение на:

- развитието на личността на детето, на неговите таланти, умствени и физически способности до най-пълния им потенциал чрез поставянето му в центъра на образователния процес;
- подкрепата за равен старт и осигуряване на качествено образование на всяко дете;
- гарантиране правото на всяко дете - независимо дали е с увреждане или заболяване; чужденец, търсещ убежище в страната или получил закрила и т.н. - на достъп до качествено образование;
- напредък в обучението, съобразен с интересите и индивидуалното развитие на всяко дете.

Изключително важна стъпка в тази посока е обсъжданият законопроект за предучилищното и училищното образование, чиито цели и принципи са в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на детето и Целите на образованието съгласно Общ коментар №1 (2001). Надяваме се, че с предвидените в законопроекта промени българското училище ще бъде поставено в центъра на общността като институция, която подкрепя и приобщава всички деца, но също така и техните родители или настойници, защото една от най-важните функции на образователната система е да спомага за преодоляването на неравенствата.

Като подкрепяме основните принципи на законопроекта отправяме следните предложения по отношение на неговото съдържанието:

- ❖ В законопроекта се посочва, че системата на предучилищното и училищното образование осигурява условия за ранно детско развитие и подготовка на децата за училище. Съществуват многобройни данни и изследвания, които показват, че процесът на учене и подготовката за училище започват още от раждането. Първите три години от живота на детето са период на най-интензивно развитие, когато се формират и основополагащи умения - двигателни, речеви, познавателни, социални, емоционални - за успешното развитие и ученето през следващите периоди от живота на детето. Това налага грижата и публичните услуги за деца през първите години да бъдат ориентирани към насърчаване на

детското развитие и формиране на умения, нагласи и знания, които да подпомогнат успешното включване на децата в предучилищното образование и училище. Поради тази причина те трябва да бъдат разглеждани като интегрална част от образователните политики на страната. Този интегриран подход към ранното детство е намерил отражение в законопроекта, който предвижда отглеждането, възпитанието и обучението на децата в яслени групи, разкрити към детските градини, да се осъществява по стандарти за ранно детско развитие, одобрени от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието и науката. В тази връзка предлагаме самостоятелните детски ясли да бъдат признати като места, в които се извършва отглеждане, възпитание и обучение на деца до 3 години по утвърдените стандарти за ранно детско развитие. В допълнение, за да се гарантира качеството на услугите за деца до 3 години, и по-конкретно качеството на процеса на възпитание и обучение, следва да бъдат предвидени съответни изисквания към квалификацията на специалистите, заети в детските ясли и яслени групи.

- ❖ Бихме искали да подчертаем, че образователните политики следва да отчитат потребностите на малките деца, които през първите години от живота прекарват изключително в семейна среда и да подкрепят повишаване информираността и разбирането на родителите за важността на ранното учене и насърчаване на подходящи родителски практики. В тази връзка предлагаме да се разшири ролята на детските градини, на Центровете за подкрепа на личностното развитие и на училищата по отношение реализирането на дейности като програми за развиване на родителски умения, информационни кампании и др., които са ориентирани към нуждите на родителите на деца в ранна възраст – от раждането до постъпване в училище.
- ❖ Равният достъп до образование и приобщаването на всяко дете и на всеки ученик е сред основополагащите принципи на законопроекта. Участието на децата в предучилищното образование, особено на децата от уязвими групи, е от изключително значение за тяхното пълноценно развитие и равен старт в училище. Изследвания по света и в България подчертават ролята на всяка допълнителна година предучилищно образование за намаляване на риска от преждевременно отпадане от училище и ниски образователни резултати. В тази връзка предлагаме чрез законопроекта да се гарантира правото на всяко дете след 3 години - като се зачита желанието на родителя/ настойника и потребностите на децата - на достъп до предучилищно образование в детска градина, училище или друга, предвидена от закона алтернативна форма, в която се осъществява предучилищно образование.
- ❖ Съществуващите изследвания в страната извеждат две основни причини за затруднения достъп на децата в ранна възраст до предучилищно образование - липсата на образователна инфраструктура и невъзможността за заплащане на дължимата такса за детска градина. Особено изразени са тези проблеми в селата с голямо детско население, както и в големите градове. За да се гарантира равният достъп на всяко дете до предучилищно образование и грижа след 3 годишна възраст, предлагаме в законопроекта да се предвидят и алтернативни форми, в които да се осъществява предучилищно образование в съответствие с

утвърдените стандарти и програми. Тези форми трябва да позволяват гъвкавост по отношение на потребностите на родителите и общността, както и по отношение на организацията на педагогическия процес и наличните материални ресурси. Те могат да бъдат разкривани към различни утвърдени социални услуги, като по този начин се осигури интегриран подход към нуждите на децата и семействата в неравностойно положение, родителски кооперативи, неправителствени организации и др.

- ❖ Изследванията показват че една от причините за отпадането или преждевременното напускане на образователната система на ученици над задължителната училищна възраст, е невъзможността за заплащане на разходите за транспорт и учебни помагала. Предоставянето на финансова подкрепа на тези ученици би увеличило броя и дела на завършващите средно образование. Предлагаме да се гарантира безплатен транспорт за всички ученици, които посещават учебни заведения в населено място различно от това, в което живеят, както и безплатни учебници и учебни помагала не само за деца със сензорни увреждания, но за всички, чийто месечен доход на член от семейството е под установената за страната минимална работна заплата, при условия и по ред, определени с правилника на училището. Тази подкрепа следва да бъде гарантирана до завършване на средно образование.
- ❖ Приветстваме идеята децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование да получават подкрепа за личностно развитие, която осигурява подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им. Считаме обаче, че е необходимо прецизиране на широкия спектър от дейности, делегирани на Центровете за подкрепа за личностно развитие, както и определяне на ясна методика за работата им, включително за идентифициране на потребностите в общността. Предлагаме законопроектът да предвиди възможност работата на центровете да бъде организирана на междубщинско ниво с цел повишаване капацитета им.
- ❖ Законопроектът подкрепя приобщаващото образование и нормативно регламентира иновативни политики и мерки по отношение на интеграцията на децата със Специални образователни потребности в училищното образование. Надяваме се, че по този начин ще бъдат изпълнени и заключенията и препоръките, отправени от Комитета по правата на детето на ООН към Р. България (48 сесия, 1342 заседание от 6 юни 2008) и по-конкретно следното: „*децата с увреждания да бъдат интегрирани в общообразователната система, като се осигурят необходимите материални ресурси и персонал в училищата, които ще работят с тези деца; да сведе до минимум броя на училищата за деца със специални образователни потребности, съгласно Общ коментар №9 на Комитета – „Правата на децата с увреждания” (CRC/C/GC/9), т. 58, д.*“ Същевременно, бихме искали да подчертаем, че приобщаващото образование като процес на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик, се отнася до всички деца, включително тези, които са изключени от масовите училища, деца - чужденци, независимо от статута им по вътрешното право и деца, чиито действия ги поставят в конфликт с Наказателния кодекс и други закони.

- ❖ Във връзка с принципа за недопускане на дискриминация и за приобщаващо образование изказваме загриженост по отношение на дефинирането отделна група деца и ученици като „деца в риск“. Целите, които законопроектът си поставя, са всички деца да получават образование и подкрепа, съобразена с индивидуалните им нужди, а не според това дали попадат в някоя група или категория.
- ❖ Считаме за положително предвиждането на административни последици за действия на детето и ученика само след изчерпването на всички останали механизми за работа и мотивация. В тази връзка препоръчваме ясното дефиниране на „проблемно поведение“ само и единствено като действия, които са в нарушение или неизпълнение на задълженията на детето и ученика, определени в закона, в нормативните актове по неговото прилагане и в правилника за дейността на училището.
- ❖ В съответствие със стратегическите актове, приети от Република България (Концепция за държавна политика в областта на правосъдието за детето, 2011 г. и Пътната карта за нейното изпълнение, 2013 г.) и в изпълнение на препоръките, отправени от Комитета по правата на детето на ООН (CRC/C/BGR/CO/2/69) законопроектът следва да отрази процеса на реформа в системата за детско правосъдие в няколко насоки, сред които: отпадане на термина „противообществени прояви“ и промяна в статута на Социално-педагогическите интернати и Възпитателните училища интернати. Статутът им на училища трябва да бъде прекратен, като се гарантира достъп до качествено образование на децата, настанени в тях. Необходимо е, по аналогия с Помощните училища, да се предвиди процес на закриване на СПИ и ВУИ и преобразуването им.
- ❖ Общата позиция на УНИЦЕФ по отношение на финансирането е, че публичните средства за образование следва да се насочват към онези, които имат най-много нужда от тях и биха извлекли най-голяма полза от изразходването им. Финансирането на дейности в образователната система следва да се основава на критерии, свързани с намаляване на неравенството и подобряване на достъпа до качествено образование за всяко дете и всеки ученик, особено за най-уязвимите.
- ❖ Приветстваме идеята качеството в образованието да се подкрепя, както чрез въвеждане на статута на иновативни училища, така и чрез допълнително финансиране, обвързано с постиженията. Като елемент на качеството следва да бъдат насърчавани и поощрявани и усилията за приобщаването на различни уязвими групи, както и да се оценява постигнатият напредък, съобразен със социални, икономически, демографски и други особености на всеки район. По този начин ще се предотврати влошаване на качеството на образованието в по-бедните райони и ще се гарантира финансовата ефективност на тази мярка.
- ❖ Подкрепяме насърчаването на участието на родителите като пълноправни партньори в образователния процес и препоръчваме да бъдат предвидени повече възможности за подкрепа за родителите за сметка на санкциите, което води до по-добри резултати, особено по отношение промяната на нагласи.

Дата: 12 декември 2014 г.